

טל חבקין ויגאל נמרודי - "התביעה הקטנה"

טל חבקין ויגאל נמרודי "התביעה הקטנה", הוצאת נבו, התשע"ז-2017, 610 עמ'

התביעה הקטנה איננה כל כך קטנה וספרם הלא קצר של חבקין ונמרודי מוכיח זאת. זהו למעשה הניסיון הרציני הראשון לנתח משפטית ולעומק את מהותה של התביעה הקטנה, על שלל אפשרויותיה והשלכותיה.

כפי שמסבירים המחברים, מטרת התביעה הקטנה היא לאפשר לאדם מן הישוב גישה פשוטה, מהירה, זולה ויעילה לבית המשפט. זאת תוך כדי גמישות מירבית בסדרי הדין והראיות, גמישות שאיננה אמורה לפגוע בצדק המהותי. מעבר לכך, לעתים זוהי הדרך היחידה של האזרח לקרוא תגר על גופים חזקים ועשירים ממנו, בין אם אלו רשויות המדינה ובין אם אלו חברות ענק למיניהן.

בישראל אכן נשמר ההליך לאזרח הקטן עקב מספר חסמים מצטברים בהם דנים המחברים בפרוטרוט. ראשית, חברות בע"מ ורשויות המדינה אינן יכולות לתבוע והתובע חייב להיות אדם בלבד. שנית, אין אפשרות לייצוג על ידי עורכי דין, אלא באישור בית המשפט ואישורים כאלו ניתנים במשורה. שלישית, אין אפשרות להמחות את הזכות, ועל התובע להיות בעל הזכות אישית. ורביעית,

מספר התביעות מוגבל לחמש תביעות בשנה, מה שמונע מתובעים סדרתיים להתיש את המערכת. חסמים אלו (שריבויים נראה ייחודי לשיטה הישראלית), אכן עוזרים לבית המשפט לתביעות קטנות למלא את ייעודו המקורי.

נציין כי בניגוד לסברה שהלכות אינן נקבעות בבית המשפט לתביעות קטנות, המציאות היא שיש הלכות שנקבעות דווקא שם. מן הטעם ששם כנראה עולות שאלות אלו לראשונה. כך למשל נקבעה בזמנו הלכה לגבי סמכות שיפוט מקומית ב-"תביעות אינטרנט". על פי מה שנקבע, הרי כל בית משפט ברחבי הארץ יכול לדון בהן. הלכה זו התפתחה בעיקר בבתי המשפט לתביעות קטנות אך השליכה על כל התביעות האזרחיות. כתוצאה מכך המחוקק שינה זאת בשנת 2016 וצמצם את אפשרות הגשת התביעה (רק במקום עסקו או מגוריו של אחד הצדדים). ניתן להתווכח על כך, אולם זוהי דוגמא להלכה שנקבעה בבתי המשפט לתביעות קטנות.

בניגוד לסברה שהלכות אינן נקבעות בבית המשפט לתביעות קטנות, המציאות היא שיש הלכות שנקבעות דווקא שם. מן הטעם ששם כנראה עולות שאלות אלו לראשונה.

הספר בנוי מעשרה פרקים אך העיקריים בהם עוסקים בסמכותו של בית המשפט לתביעות קטנות, בסדרי הדין, ובדיני הראיות. במסגרת הסמכות הספר גם בוחן מי הם הראויים לתבוע ולהיתבע, מהם הסעדים האפשריים, ועוסק בתביעות של גופים ספציפיים (כגון קופות גמל, מעסיקים, או נציגות בית משותף). בסדרי הדין והראיות מתמקד הספר בשאלות הייחודיות יותר לתביעה קטנה. למשל, מהי אמצאה כדין? אלו מסמכים יש לצרף? איך צריכים להראות כתבי בית הדין, ואפילו כיצד יש לספור את הימים? (גם בהתייחס לחגים ומועדים, שביתות וכו').

שתי נקודות חסרות בספר. ראשית, הספר לא מתאר מספיק לדעתנו את המצב בשיטות משפט אחרות. תביעה קטנה איננה ייחודית למשפט הישראלי ובדרך זו או אחרת קיימת כמעט בכל שיטת משפט בעולם. יש לכך כמה אזכורים בספר, אך לא מספיק. במיוחד אין כמעט התייחסות למשפט הקונטיננטלי וחבל. זאת משום שדווקא המשפט הקונטיננטלי מבוסס על שופט פעיל ונוטל חלק

בדיון, מה שמתאים יותר לתביעה קטנה. שנית, אין בספר מחקר אמפירי מספק (מעבר להתייחסות קצרה למחקר שנעשה על ידי הנהלת בתי המשפט). חסרות ידיעות ברורות על סוגי התביעות, סוגי התובעים והנתבעים, אורכן, ועוד. ייתכן וספר משפטי טהור איננו המקום לנתונים מעין אלו, אך ניתן להשיגם ורצוי שיושגו.

כהערת אגב נעיר שבישראל מקובל מנהגית שבבית המשפט לתביעות קטנות יושבים רשמים בכירים ושופטים מתחילים (נכון לשנת 2019). לאור גמישות ההליכים הנדרשת בבית משפט זה יש להתפלא על כך. האם לא עדיף היה שדווקא שופטים וותיקים ועתיירי ניסיון היו עוסקים בתביעות קטנות? הניסיון חשוב ורצוי למי שצריך ויכול להיות גמיש בפרוצדורה. אולם זהו המצב כיום ולא נראה שישתנה בקרוב.

שני המחברים, טל חבקין ויגאל נמרודי הם שופטים בפועל של בית משפט השלום בתל-אביב וישבו רבות בעצמם בתביעות קטנות. ניסיונם המעשי של המחברים עוזר מאוד בנקודות שבהן אין בהכרח כלל משפטי. כך למשל הם עוסקים לא מעט בדרך האכיפה של פסק הדין. הם ממליצים לבית המשפט לנסות לסיים את הליך התשלום בו במקום וכי עצם התשלום יתועד בפרוטוקול (ע"י המחאה שתשולם באולם). במקרים בהם יש חשש כי הנתבע לא יעמוד בחובותיו מומלץ לתת לתובע עותקים במספר מתאים תוך כדי הסבר כיצד עליו לנהוג לאכיפת זכותו. במקרים בהם מדובר בחיובים על שני הצדדים, כגון החזרת נכס תמורת נכס, הם ממליצים על המועדים והשיטה היעילה יותר. נראה בבירור כי הם מדברים מניסיונם המעשי ומתארים מקרים שאותם חוו על בשרם.

שאלה היא למי בדיוק מיועד הספר. ללא משפטנים יקשה לעשות בו שימוש יעיל. סתם תובעים ונתבעים חסרים את היידע הראשוני הדרוש להבנתו ועורכי דין מהשורה לא נותנים בשגרה ייעוץ משפטי בהליכי תביעות קטנות. לדעתנו, הספר יעזור בראש ובראשונה דווקא ליושבים בדיון, שופטים

בישראל מקובל מנהגית שבבית המשפט לתביעות קטנות יושבים רשמים בכירים ושופטים מתחילים (נכון לשנת 2019). לאור גמישות ההליכים הנדרשת בבית משפט זה יש להתפלא על כך.

ורשמים בכירים שתביעות קטנות הן לחם חוקם. לא רק בשל הניתוח המשפטי המפורט והמעמיק,
אלא גם בשל העצות המעשיות הרבות השזורות בו. לקבוצה זו הספר הוא חובה של ממש.

הערות תתקבלנה בברכה - avi3333@gmail.com